

Національний інститут стратегічних досліджень

Відділ енергетичної та ядерної безпеки

**ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ
ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

Аналітична доповідь

Київ - 2012

На тлі кризових явищ у світовій економіці та посилення глобальної економічної нестабільності ключового значення набуває забезпеченість країн сировинними, зокрема паливно-енергетичними ресурсами, спроможність підтримувати стабільне функціонування та розвиток національних економік незалежно від дисбалансів глобального ринку.

При цьому інфраструктурний характер енергетичної галузі у більшості країн світу зумовлює її визначальний вплив на темпи та пропорції економічного зростання, стан навколишнього середовища, реалізації завдань соціальної політики.

На даний час не існує універсальної моделі державного управління у сфері енергетичної безпеки. Тому кожна держава має розробити власну модель та механізм її забезпечення, виходячи зі стану та перспектив розвитку національної економіки, з урахуванням особливостей та набутого досвіду державного регулювання соціально-економічних процесів у рамках її юрисдикції, а також тенденцій на глобальному і регіональному ринках енергетичних ресурсів.

1. Місце і роль енергозбереження у системі забезпечення енергетичної безпеки України

Згідно з оцінками ООН Україна має значні природні ресурси та унікальне для Європи навколишнє середовище, але водночас є однією з найбільш екологічно забруднених країн регіону, де енергетичні ресурси використовуються найменш ефективно.

Тривалий час доступність відносно дешевої енергетичної сировини дозволяла економіці України, насамперед промислового комплексу, підтримувати високий рівень експортної виручки, забезпечуючи позитивне сальдо торгового балансу і прийнятні темпи економічного зростання.

Погіршення кон'юнктури на світових ринках металургійної та хімічної продукції на фоні збільшення вартості енергоресурсів змусило повернутися до питання відповідності та адекватності сучасним умовам механізму такого зростання. Період екстенсивного розвитку не був у повній мірі використаний для структурної перебудови економіки, незбалансованість та надмірна енергоємність якої посилювала інерційний характер ПЕК та унеможливлювала проведення необхідних у ньому реформ. У свою чергу, в самому енергетичному комплексі існуючі диспропорції стримували трансформацію структури споживання.

Створений за часів СРСР промислово-технічний потенціал ПЕК України до цього часу залишається здатним задовольняти основні потреби вітчизняних споживачів у паливно-енергетичних ресурсах. Так, потенціальні потужності української електроенергетики дозволяють виробляти близько 300 млрд. кВт·г електроенергії на рік, у той час як обсяг її споживання (нетто) галузями національної економіки та населенням у 2010 році становив 162,9 млрд. кВт·г.

Потужності українських нафтопереробних заводів (НПЗ), що у 1990 році забезпечували первинну переробку 59 млн. тонн нафти, у 2011 році знизили цей показник до 8,8 млн. тонн.

Рівень газифікації житлового фонду в містах складає близько 80 %, що відповідає середньоєвропейському рівню, в сільській місцевості – понад 30 %.

Разом з тим, стала робота промислово-технічного потенціалу ПЕК пов'язана зі стабільністю постачання відповідної сировини, власні можливості забезпечення якою в Україні залишаються вкрай обмеженими. Так, видобуток сирої нафти в Україні у 2011 році становив 2,4 млн. тонн, що при нинішньому стані українських НПЗ дозволяє задовольнити менше 20 % від потреби внутрішнього ринку. Обсяги видобутого в Україні природного газу (близько 20 млрд. куб. м) здатні покрити лише потреби населення та бюджетних установ, частка яких у загальному внутрішньому споживанні газу становить менше половини. Немає в Україні й власного виробництва пального для атомних електростанцій (АЕС).

Єдиним видом енергетичної сировини, яким здатна самотужки забезпечувати Україна потреби вітчизняних енергокомпаній у повному обсязі, є вугілля (прогнозні запаси оцінюються на рівні 120 млрд. т), обсяг видобутку якого у 2011 році становив 62,7 млн. тонн.

При цьому необхідно враховувати високий рівень залежності України від імпорту нафти та газу, а також низькі показники їх власного виробництва.

За відсутності достатніх обсягів видобутку більшості видів власної енергетичної сировини Україна змушена імпортувати її з інших країн. Проте, через недиверсифікованість поставок і монопольне становище Росії щодо постачання основних видів ПЕР (насамперед, нафти, природного газу і ядерного палива) робота паливно-енергетичного комплексу України знаходиться у значній залежності від політичної складової у двосторонніх взаєминах двох держав.

Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2030 року у 2010 році видобуток природного газу із власних запасів мав становити 23,2 млрд. куб. м (ріст на 2,7 млрд. кубометрів порівняно з 2005 роком), за межами країни – 2,3 млрд. куб. м. Видобуток нафтової сировини у 2010 році планувалося довести до 5,1 млн. тонн.

Проте плановані результати не були досягнуті. Головною причиною відсутності прогресу щодо видобутку вуглеводнів вважається виснаження діючих родовищ та важкодоступність наявних запасів нафти і природного газу.

Не відбулося позитивних зрушень й у сфері диверсифікації поставок ПЕР в Україні. Навпаки, внаслідок припинення поставок казахстанської нафти та туркменського природного газу частка Росії у загальному імпорті паливно-енергетичних ресурсів (без урахування поставок ядерного палива) з часу прийняття Енергетичної стратегії збільшилася з 59,6 % до 71,8 % у 2010 році.

Також не спостерігається успіхів щодо налагодження сталого видобутку природного газу з нетрадиційних джерел. Незважаючи на рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 вересня 1998 року "Про заходи щодо подолання впливу кризових явищ на енергетичну сферу України", введене у дію Указом Президента України від 23 жовтня 1998 року № 1177, постанови Кабінету Міністрів України від 6 вересня 1999 року № 1634 та від 27 вересня 2000 року № 1463 щодо розвитку промислового добування метану з вугільних родовищ Донбасу, прийняття Комплексної програми дегазації вугільних пластів, Закону України "Про газ (метан) вугільних родовищ" (2009) тощо, серйозна робота

на цьому напрямку до останнього часу не проводилася, а діяльність причетних органів виконавчої влади переважно зводилася до підготовки рамкових нормативно-правових актів декларативного характеру.

Головною причиною відсутності позитивних зрушень на цьому напрямку експерти вважають неясність перспектив роботи у вказаній сфері, брак технологій видобутку альтернативних видів ПЕР та належного фінансування.

Лише останнім часом у зв'язку із зацікавленістю великих західних компаній у видобутку сланцевого газу з низкою таких компаній підписані угоди про співробітництво, головною метою яких є вивчення перспектив налагодження видобутку газу сланцевих родовищ та щільних пісковиків в Україні.

Складність досягнення у стислі терміни вагомих результатів на вказаних напрямках, які можна віднести до екстенсивних підходів до забезпечення енергетичної безпеки, ***робить безальтернативним скорочення споживання енергетичної сировини за рахунок інтенсифікації, впровадження енергозберігаючих технологій та підвищення енергоефективності економіки.***

До основних чинників, що обумовлюють високу енергоемність виробництва та побуту, можна віднести:

- неефективне і марнотратне споживання паливно-енергетичних ресурсів, зокрема внаслідок недотримання вимог до діючих технологій та обладнання;
- застарілість основних фондів та комунікацій паливно-енергетичного комплексу та незадовільні темпи їх оновлення;
- значні втрати енергоресурсів, перш за все природного газу, тепло- та електроенергії, під час їх транспортування, зберігання та розподілу;
- низький рівень впровадження енергоефективних технологій та обладнання (впровадження нових технологічних процесів, зокрема маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних, здійснюють не більше 3 % загальної кількості промислових підприємств);
- суттєве технологічне відставання української промисловості від рівня розвинених країн;
- високий рівень зношеності основних фондів в економіці (74,9 %) і відповідне підвищення питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на виробництво низки важливих видів продукції в найбільш енергоемних галузях економіки;
- неадекватність тарифів на продукцію та послуги, що надаються підприємствами ПЕК, насамперед населенню країни, їх економічно обґрунтованому рівню;
- зростання збитковості роботи підприємств ПЕК при одночасному збільшенні їх відрахувань до державного бюджету України;
- нестача в енергетичних підприємств власних коштів для підтримання у належному стані і оновлення основних фондів та скороченням обсягів інвестицій, які залучаються у сферу ПЕК

- недостатнє використання промислового перероблення відходів, повільне впровадження альтернативної та відновлювальної енергетики.

Таким чином, **висока енергоємність економіки, нераціональне енергоспоживання знижують конкурентоспроможність продукції, створюють навантаження на зовнішньоторговельний баланс і посилюють енергетичну, економічну та політичну залежність України.** Вона посилює ризики, пов'язані з підвищенням світових цін на нафту й подальшу трансформацію у зростання ціни на інші енергоносії, у т. ч. природний газ. Це створює загрозу стійкості економічного зростання, оскільки матиме пролонгований вплив на формування цін виробників, передусім основних галузей промисловості – металургійної та хімічної.

Без розв'язання проблеми зменшення енерговитрат не можна побудувати нову модель економіки, здатну забезпечити високі соціальні стандарти.

Саме тому **неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, відсутність активної політики енергозбереження Законом України "Про основи національної безпеки України" визначено загрозою енергетичній безпеці України та загалом національній безпеці в економічній сфері (стаття 7), а послідовне і активне проведення політики енергозбереження – одним із основних напрямів забезпечення енергетичної безпеки і загалом державної політики з питань національної безпеки (стаття 8).**

Одною з головних переваг енергозбереження порівняно з іншими підходами до зміцнення енергетичної безпеки є те, що на відміну від пошуків альтернативних джерел або диверсифікації постачання ПЕР в Україну, які пов'язані із значними ризиками та вилученням значних фінансових ресурсів із економіки (та фінансуванням паливно-енергетичних комплексів інших країн), реалізація енергозберігаючих заходів в Україні дозволяє:

- зменшити залежність вітчизняної економіки від світової кон'юнктури цін на енергоресурси;
- уникнути безповоротної втрати величезних коштів на придбання імпортних ПЕР;
- збільшити фінансову підтримку розвитку вітчизняних інноваційних технологій;
- знизити екологічне навантаження на навколишнє природне середовище;
- підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

2. Аналіз рівня енергоефективності української економіки

Програма економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" визначила комплекс заходів та завдань органам виконавчої влади з активізації державної політики енергоефективності.

Суттєвим успіхом стало започаткування механізмів та інструментів залучення інвестицій та реалізації проектів розвитку нетрадиційних джерел енергії. Економічні механізми стимулювання виробництва технологій генерування енергії з альтернативних та нетрадиційних джерел, впровадження енергозберігаючих матеріалів та техніки, які були передбачені Податковим кодексом України, та запровадження стимулюючих "зелених" тарифів дали позитивні результати. Держава надала необхідний імпульс суб'єктам господарювання до активізації діяльності у цій сфері та, фактично, створила нову, високотехнологічну галузь української економіки, яка має високу додану вартість, створену в Україні, та може успішно конкурувати на світових ринках. З 2010 року по 1 жовтня 2012 року встановлена потужність об'єктів відновлюваної енергетики, що працюють за "зеленим" тарифом зросла у 3,6 рази і становить 531,24 МВт.

Даний успіх у розширенні використання альтернативних і нетрадиційних джерел енергії слугує прикладом ефективних дій держави з реалізації державної політики з питань енергетичної безпеки. Однак акцент на реалізації лише одного пріоритету цієї політики може мати не лише позитивні сторони (залучення додаткових джерел енергоресурсів до паливно-енергетичного балансу країни), але й створити ризики надійності електроенергетичної системи країни та покласти надмірний тягар економічних видатків на кінцевих споживачів. Окрім того, успіх у нетрадиційній енергетиці не дозволяє забезпечити виконання найголовніше завдання, - підвищення ефективності перетворення залучених енергетичних ресурсів у ВВП країни (товари і послуги). Національна економіка залишається надмірно енерговитратною, що створює реальну загрозу національній безпеці.

Фактично енергоемність національної економіки є у 3-4 рази більшою ніж у наших найближчих сусідів у ЄС (Польщі, Чехії, Угорщині) та більшою ніж в країнах СНД (Казахстані, Російській Федерації, та Білорусії), що створює серйозний виклик конкурентоспроможності країни. Парадоксальним чином Україна, яка є чистим імпортером енергоресурсів, поводить як країна – виробник та постачальник енергоресурсів. Україна продовжує витрачати величезні суспільні ресурси на закупівлю та виробництво енергоресурсів, які у подальшому втрачаються без належної віддачі.

Період випереджаючого зростання енергетичної ефективності економіки України, що спостерігався на початку 2000-х років та обумовлювався відновленням промислового виробництва та стабілізації економіки, завершився. Ефект зниження енергоемності національної економіки виявився нестабільним, а відсутність реальних дій у реальному секторі економіки відобразилася навіть у погіршенні енергоефективності у кризовий і післякризовий періоди.

За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України у 2011 році в Україні найбільше спожито паливно-енергетичних ресурсів при виробництві електроенергії, виробленої ТЕС і ТЕЦ (близько 21,4% від їх загального використання), чавуну переробного (12,16%), теплоенергії виробленої і відпущеної котельними (11,23%), теплоенергії виробленої і відпущеної електростанціями (4,9%), при виробництві руд і концентратів залізних неагломерованих (2,03%), концентратів залізородних агломерованих (2,03%), на діяльність трубопровідного транспорту з транспортування природного газу (1,95%), на видобування вугілля кам'яного неагломерованого (1,69%), при виробництві феросплавів (1,3%).

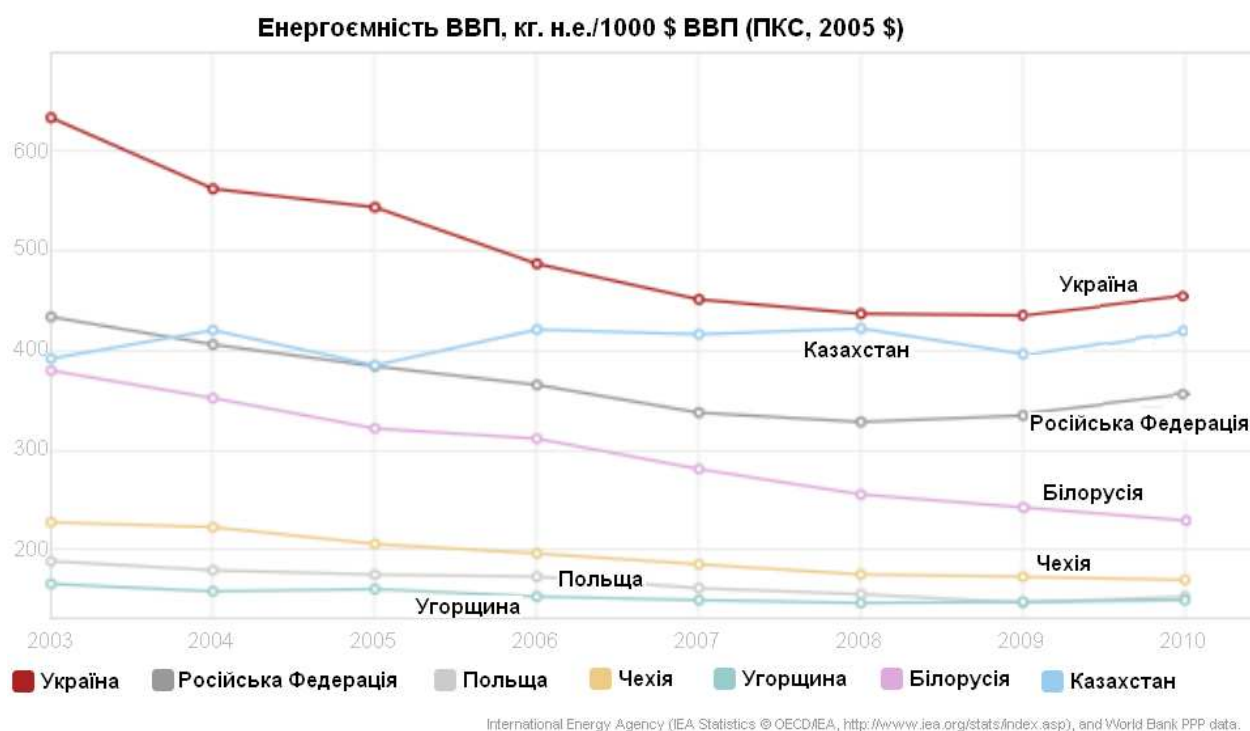

Рис. 1. Рівень енергоємності ВВП України у порівнянні з іншими країнами

Найбільшим споживачем сировини і паливно-енергетичних ресурсів і, відповідно, найбільшим виробником продукції у промисловості є **гірничо-металургійний комплекс**, енергоспоживання якого складає 65% відсотків від загального енергоспоживання в промисловості. У той же час витрати енергоресурсів на виробництво продукції українськими металургійними підприємствами суттєво перевищують енерговитрати іноземних виробників.

Таблиця 1

**Фактичні питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів
на ряд видів діяльності гірничо-металургійного комплексу за 2007- 2011 роки, кг
у.п./т**

Вид діяльності	2007	2008	2009	2010	2011
виробництво чавуну ливарного	733,3	736,6	633,3	699,6	785,1
виробництво дроту із сталі	134,1	143,7	139,8	133,7	134,9
виробництво труб з металів чорних	225,5	246,4	222,3	253,6	213,3
виробництво чавуну переробного	637,0	646,7	644,9	642,5	624,5
виробництво прокату плоского та прутків гарячекатаних із сталі	144,7	141,2	132,5	124,8	120,4

Програмою енергозбереження та енергоефективності у гірничо-металургійному комплексі, як складовою частиною Галузевої програми до 2017 року, передбачено наблизити підприємства гірничо-металургійного комплексу

України до стандартів провідних країн світу, тобто передбачено скоротити різницю у питомих витратах паливно-енергетичних ресурсів до 6–8 %.

Однак, фактичні питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів на виробництво окремих видів продукції залишаються високими та перевищують показники підприємств інших країн. Наприклад, питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів на виробництво чавуну на українських металургійних підприємствах майже на 33 % вищі. Більш того, спостерігалось збільшення фактичних питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на ряд видів продукції.

Не краща ситуація відзначається й у **паливно-енергетичному комплексі**. Питомі витрати умовного палива на виробництво електроенергії на ТЕС та ТЕЦ залишаються високими і сягають 379,4 кг у.п./тис. кВт*г у порівнянні з відповідним показником розвинутих країн у 310-320 кг у.п./тис. кВт*г. Витрати на виробництво теплоенергії складають 179 кг у.п./Гкал, при тому що середньосвітовий показник питомих витрат енергоресурсів на виробництво 1 Гкал теплової енергії складає 140 – 150 кг у.п.

Таблиця 2

**Фактичні питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів
на ряд видів діяльності паливно-енергетичного комплексу за 2007- 2011 роки**

Вид діяльності	2007	2008	2009	2010	2011
виробництво електроенергії ТЕС і ТЕЦ, кг у.п./тис.кВт.г	379,6	386,9	386,3	381,9	379,4
виробництво і відпуск електростанціями теплоенергії, кг у.п./Гкал	187,3	173,8	176,5	180,0	179,0
транспортування сирової нафти та нафтопродуктів, кг у.п./тис.т км	2,4	2,5	2,9	3,3	4,6
первинна переробка нафти , кг у.п./т	53,3	62,9	64,0	60,3	68,8
видобування 1 тис. м куб газу природного в рідкому або газоподібному стані, кг у.п./тис. м куб.	12,3	11,5	12,5	14,2	15,4
видобування 1 т нафти сирової, кг у.п./т	50,3	51,7	56,8	58,3	62,7
діяльність трубопровідного транспорту з транспортування 1 млн.м куб.км газу, кг у.п./млн. м куб. км	27,4	27,3	24,7	25,1	24,1

Однак найбільш загрозлива ситуація складається у **житлово-комунальному господарстві**, на яке припадає майже 30% всього енергоспоживання в Україні. Енергоресурси у цій сфері використовуються вкрай неефективно. Серйозною проблемою є незадовільний технічний стан системи централізованого тепlopостачання, що спричиняє великі втрати тепла, суттєві економічні збитки

внаслідок частих аварій та значних обсягів ремонтних робіт. На кожні 100 кілометрів теплових мереж щороку реєструється понад 70 випадків їх пошкоджень. Втрати теплової енергії в трубопроводах магістральних мереж перевищують 14 відсотків, а сумарні втрати з урахуванням розподільних мереж - 30 відсотків.

Галузева програма енергоефективності та енергозбереження у житлово-комунальному господарстві на 2010-2014 роки передбачала зменшення енергоємності виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг щорічно на 3-5% та скорочення втрат теплової енергії і води щорічно на 1-3%. На реалізацію вищезазначеної програми у 2011 році було витрачено 1 228,209 млн. грн., однак відчутного ефекту у зниженні енергетичних затрат не спостерігається. На сьогодні значного зменшення енергоємності виробництва основних видів продукції в галузі не відбувається, а втрати теплової енергії та води у деяких регіонах постійно зростають.

Таблиця 3

**Фактичні питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів
на ряд видів діяльності житлово-комунального господарства за 2007- 2011 роки**

Вид діяльності	2007	2008	2009	2010	2011
виробництво і відпуск котельними теплоенергії, кг у.п./Гкал	175,5	175,5	175,6	175,2	174,7
втрати теплової енергії при транспортуванні, %	14,14	14,62	15,85	14,56	15,13
послуги з розподілу 1 тис.м куб. води, кг у.п./тис.м куб.	140,5	150,8	155,5	151,3	143,7
втрати води підприємствами житлово-комунального господарства, %	36,84	32,30	30,79	31,38	31,36

Заручником цієї ситуації стає населення, оскільки збільшення втрат енергоресурсів на надання комунальних послуг відшкодовується за рахунок тарифів. При цьому існуючі механізми тарифоутворення все ще не стимулюють підвищення енергоефективності технологічних процесів, оскільки існуюча практика відшкодування втрат постачальників енергетичних послуг за рахунок перехресного субсидування населення більш платоспроможними групами споживачів (промисловість) та бюджетного дотування тарифів спотворює вигоду від реалізації енергозберігаючих проектів.

Така ситуація спричиняє порушення ринкового балансу (конкуренції) між видами енергоресурсів, негативно впливає на баланс платежів в енергетиці та стан державного бюджету, а існування умов гарантованого отримання енергопостачальними комунальними підприємствами коштів від держави, через програми субсидування і дотування, та "витратну" методологію тарифоутворення практично знищує зацікавленість цих підприємств у підвищенні енергоефективності виробництва.

3. Аналіз ефективності виконання державних програм у сфері енергозбереження

У зв'язку з тим, що підвищення енергоефективності є одним із головних завдань структурної перебудови української економіки і, водночас, важливою передумовою підвищення її конкурентоспроможності та потужним чинником зниження імпортозалежності, після набуття незалежності для реалізації державної політики у сфері енергозбереження в Україні було ухвалено низку нормативно-правових актів.

Зокрема, у липні 1994 року було прийнято Закон України "Про енергозбереження", в якому визначалися правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх підприємств, об'єднань та організацій, розташованих на території України, а також для громадян.

5 лютого 1997 року постановою Кабінету Міністрів України №148 було затверджено Комплексну державну програму енергозбереження України, для виконання якої передбачалося три етапи. На першому етапі (1996-2000 рр.) планувалося реалізувати найбільш ефективні та маловитратні заходи з енергозбереження. На другому (2001-2005 рр.) – очікувалася активізація інвестування міжгалузевих та технологічних заходів у сфері енергозбереження. На третьому етапі (2006-2010 рр.) у країні повинні були розпочатися масштабні капітальні вкладення, спрямовані на реалізацію комплексу технологічних заходів з енергозбереження. У результаті реалізації запланованих заходів обсяги імпорту природного газу та нафти в 2010 році мали зменшитися майже вдвічі порівняно з 1996 роком.

Крім того, у березні 1997 року на засіданні Ради національної безпеки і оборони України було розглянуто питання "Про невідкладні заходи щодо забезпечення України енергоносіями та їх раціонального використання". За результатами його розгляду Указом Президента України №285/97 від 02.04.1997 р. було введено в дію відповідне рішення, яким Кабінету Міністрів України, зокрема, доручалося:

- подати пропозиції щодо реорганізації існуючої системи державних органів у сфері енергозабезпечення, виходячи з потреби централізації управління та вдосконалення регулювання енергетики;
- проаналізувати причини зростання енергоемності внутрішнього валового продукту та визначити передумови і темпи її скорочення, вважаючи це одним з основних орієнтирів економічної політики держави;
- підготувати програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики як складової частини Національної енергетичної програми України.

У цьому ж році на виконання постанови Верховної Ради України від 15 травня 1996 року, постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 1997 року №731 було затверджено Комплексні заходи щодо реалізації Національної енергетичної програми України до 2010 року і визначено, що розв'язання проблем подальшого розвитку паливно-енергетичного комплексу, підвищення ефективності

використання паливно-енергетичних ресурсів, впровадження широкомасштабних заходів щодо енергозбереження, розширення напрямів та обсягів споживання нетрадиційних і відновлюваних видів палива і джерел енергії, організації децентралізованих заготівель палива має здійснюватися у межах, визначених Національною енергетичною програмою України до 2010 року.

20 жовтня 2005 року Президентом України було підписано розпорядження №1199 “Про заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки України“, яким Кабінету Міністрів України, зокрема, доручалося:

- проаналізувати хід виконання програм розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу, державної підтримки розвитку нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії, малої гідро- та теплоенергетики, енергозбереження, в тому числі ефективність використання коштів, виділених на їх виконання, розглянути питання доцільності дальшого виконання цих програм та за результатами вжити відповідних заходів;

- доопрацювати за участю Національної академії наук України та подати на розгляд Ради національної безпеки і оборони України проект Енергетичної стратегії України до 2030 року, передбачивши в ньому курс на впровадження енергозберігаючої моделі розвитку економіки;

- подати на розгляд Ради національної безпеки і оборони України інформацію про заходи, вжиті центральними органами виконавчої влади у сфері енергозбереження, зокрема щодо використання нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії, запровадження механізмів стимулювання впровадження енергозберігаючих технологій, ощадливого споживання енергоресурсів, а також відповідні пропозиції щодо вирішення проблемних питань у зазначеній сфері.

Крім того, 27 грудня 2005 року Указом Президента України №1863 було введено у дію рішення РНБОУ від 9 грудня 2005 року "Про стан енергетичної безпеки України та основні засади державної політики у сфері її забезпечення", яким були схвалені Основні напрями державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України та План заходів щодо забезпечення енергетичної безпеки України.

Згідно з Указом, одним з основних напрямів державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України визначено підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, реалізація державної політики енергозбереження шляхом:

- впровадження економічних, правових та інших механізмів раціонального використання енергетичних ресурсів в інтересах забезпечення національної безпеки України та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь;
- здійснення структурних змін у виробництві та споживанні енергоресурсів на основі зменшення частки енергоємних виробництв;
- послідовного скорочення рівня питомих витрат енергетичних ресурсів на базі використання новітніх технологій;
- впровадження економічно обґрунтованих тарифів на енергоресурси для всіх категорій споживачів;

- розширення сфери використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії;
- стимулювання енергозбереження та запровадження дієвих економічних санкцій за неефективне споживання паливно-енергетичних ресурсів;
- утвердження енергозберігаючих принципів у суспільній свідомості.

15 березня 2006 року розпорядженням Кабінету Міністрів України №145-р було схвалено Енергетичну стратегію України на період до 2030 року, а 15 червня 2007 року на засіданні Ради національної безпеки і оборони України було розглянуто стан виконання рішень РНБОУ з питань енергетичної безпеки, за результатами якого встановлено, що більшість проблемних питань, порушених у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року "Про стан енергетичної безпеки України та основні засади державної політики у сфері її забезпечення", введеному в дію Указом Президента України від 27 грудня 2005 року №1863, в повній мірі не вирішено. Зокрема відзначалося, що не було створено ефективних механізмів стимулювання впровадження енергозберігаючих технологій, скорочення питомих витрат енергоресурсів у суспільному виробництві, використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, не забезпечено визначення в установленому порядку умов приватизації підприємств паливно-енергетичного комплексу, розроблення порядку формування єдиного енергетичного балансу та проведення моніторингу його показників.

Критична оцінка діяльності та підходів органів виконавчої влади до реалізації державної політики із забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, яке є одною із головних умов зміцнення енергетичної безпеки, містилася й у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 року "Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливо-енергетичних ресурсів". У преамбулі вказаного рішення, введеного у дію Указом Президента України від 28 липня 2008 року №679, вказується, що законодавство з питань енергозбереження не відповідає сучасному рівню розвитку суспільних відносин, а дії органів виконавчої влади з реалізації державної політики у вказаній сфері не мають системного характеру.

З огляду на це, у схвалених рішенням РНБОУ Концептуальних засадах державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (енергоефективності) визначається, що державна політика у сфері енергоефективності має бути спрямована на створення умов господарювання, які дозволять забезпечити постійно зростаючі суспільні потреби, зростання ВВП за мінімальних витрат енергоресурсів. Результативність такої політики має відображатися у досягненні цільових значень системи показників енергоефективності, а ефективність – у мінімізації рівня суспільних витрат на проведення політики та її адміністративну реалізацію.

Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010-2015 роки, затверджена у 2010 році, передбачала скорочення щорічно на 3,3% рівня енергоємності ВВП протягом терміну дії.

При обсязі фінансування Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010-2015 роки з державного бюджету в 2010 році – 215

млн. грн., залучено з інших джерел – 2,1 млрд. грн., у 2011 році з державного бюджету – 318 млн. грн., з інших джерел – 7,3 млрд. грн.

Тобто на 1 гривню державного бюджету у 2011 році залучено близько 20 гривень інвестиційних коштів.

Робочими документами Програми є галузеві, регіональні програми підвищення енергоефективності та програми зменшення споживання енергоресурсів бюджетними установами. На даний час розроблено 27 регіональних, 15 галузевих програм підвищення енергоефективності та 44 програми зменшення споживання енергоресурсів бюджетними установами.

У 2011 році в рамках виконання регіональних програм реалізовано 6489 заходів з підвищення енергоефективності, що майже вдвічі більше в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

Обсяг освоєних коштів склав 13 801,43 млн. грн., із них:

- державний бюджет – 359,9 млн. грн.;
- місцевий бюджет – 1290,23 млн. грн.;
- кошти підприємств – 2296,09 млн. грн.;
- інші джерела фінансування – 9855,21 млн. грн.

Тобто на 1 гривню державного бюджету залучено близько 33 гривень інвестиційних коштів.

Ефективне управління процесами енерговикористання економікою країни неможливе без оперативного та об'єктивного відображення тенденцій розвитку у сфері виробництва та споживання енергоресурсів. У цьому напрямку досягнуто перших результатів: відновлено оприлюднення паливно-енергетичного балансу України. Енергетичний баланс сформовано вперше за 20 років (останній енергетичний баланс України розроблявся за 1990 рік) за методологією Міжнародного Енергетичного Агентства (МЕА), що надає можливість порівняльної оцінки результативності та ефективності державної політики.

Проте, незважаючи на певні позитивні зрушення, прийняття наведених та значної кількості інших нормативно-правових актів, спрямованих на активізацію реалізації державної політики у сфері енергозбереження в Україні, загалом не досягли поставленої мети.

Головними причинами низької ефективності енергозберігаючої політики, яка проводилася до останнього часу, експерти вважають:

- декларативність прийнятих державних програм та незадовільне виконання передбачених у них заходів у сфері енергозбереження;
- недостатність коштів, які виділяються державою на реалізацію заходів, передбачених діючими програмами, та низький рівень контролю за їх використанням;
- відсутність дієвих стимулів для основних споживачів ПЕР щодо впровадження енергозберігаючих технологій;

- недосконалість чинного законодавства у сфері інвестиційної діяльності, що утримує потенційних інвесторів від участі у фінансуванні енергозберігаючих заходів.

Разом з тим, на думку експертів НІСД, такий стан справ обумовлений відсутністю дієвої координації роботи всіх заінтересованих установ у сфері енергетичної безпеки, а також ефективної системи оперативного реагування на виклики та загрози, що виникають у зазначеній сфері.

4. Аналіз ефективності механізму реалізації державної політики у сфері енергоефективності

Відповідно до Конституції та законів України загальне керівництво у сфері національної безпеки України, у тому числі у сфері енергоефективності, як її складової, здійснюється **Президентом України**, а визначення основ національної безпеки та формування законодавчої бази у цій сфері покладено на **Верховну Раду України**.

Координацію та поточний контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки має забезпечувати **Рада національної безпеки і оборони України**.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, зокрема, вживає заходів щодо забезпечення національної безпеки України, у тому числі енергетичної безпеки.

Згідно з розподілом повноважень між центральними органами виконавчої влади головні функції з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері енергетичної безпеки покладаються на **Міністерство економічного розвитку і торгівлі** та **Міністерство енергетики та вугільної промисловості України**.

Так, відповідно до Положення про **Міністерство економічного розвитку і торгівлі України** у складі його головних завдань, зокрема, визначено:

- забезпечення формування державної політики у сфері енергозбереження та ефективного використання енергетичних ресурсів, здійснення контролю за її реалізацією;
- забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері енергозбереження та ефективного використання енергетичних ресурсів.

Згідно з Указом Президента України від 6 квітня 2011 року №382/2011 **Міністерство енергетики та вугільної промисловості України** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному та нафтогазовому комплексах, а до складу його головних завдань, зокрема, віднесено:

- розробку цільових програм щодо диверсифікації джерел і шляхів постачання вуглеводнів, ядерного палива та ядерних матеріалів;

- формування прогнозних балансів нафти і нафтопродуктів, вугілля й вугільної продукції, електроенергії об'єднаної енергетичної системи України;
- затвердження загального графіку переведення підприємств незалежно від форми власності на резервні види палива;
- затвердження переліку нормативних витрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час їх видобутку, підготовки до транспортування і транспортування, порядку визначення їх розмірів та ведення їх обліку;
- встановлення нормативів використання і розподілу природного газу теплоенергетичними підприємствами незалежно від форми власності для виробництва електричної та теплової енергії;
- затвердження галузевих програм розвитку паливно-енергетичного комплексу та здійснення контролю за їх виконанням.

Реалізацію державної політики та здійснення державного контролю у сферах ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, збільшення частки відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива в енергетичному балансі України покладено на **Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України**.

Органом, що здійснює державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у ПЕК та на суміжних ринках у сферах електроенергетики, тепlopостачання та нафтогазовому комплексі, а також відповідає за проведення цінової і тарифної політики у сфері енергетики та нафтогазовому комплексі, є **Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ)**.

Крім того, до суб'єктів, які відповідають за реалізацію державної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, враховуючи визначену національним законодавством компетенцію також можна віднести:

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України – розробляє та координує програми підвищення енергоефективності та енергозбереження в житлово-комунальному господарстві, обладнання житлових будинків засобами обліку і регулювання споживання води та теплової енергії; формує прогнозні баланси споживання теплової енергії;

Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг – забезпечує державне регулювання у сфері комунальних послуг, зокрема у сфері тепlopостачання;

Державну інспекцію ядерного регулювання України (Держатомрегулювання України), яка є головною у системі центральних органів виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері безпеки використання ядерної енергії;

Державне підприємство "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" - є оператором усіх діючих атомних електростанцій України і має забезпечувати збільшення виробництва електроенергії та коефіцієнта

використання встановленої потужності АЕС за умови постійного підвищення рівня безпеки експлуатації;

Національну енергетичну компанію "Укренерго", яка є вертикально інтегрованою природною монополією в галузі передавання електроенергії, у структурі якої функціонують: **Державна інспекція з експлуатації електростанцій та мереж і Державна інспекція з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної і теплової енергії**. НЕК "Укренерго" є технологічною ланкою, що об'єднує виробників електроенергії – енергогенерувальні компанії атомних, теплових і гідроелектростанцій та обласні енергопостачальні компанії, взаємодіє з енергосистемами суміжних країн, забезпечує експорт та імпорт електроенергії;

Національну акціонерну компанію "Енергетична компанія України", основним завданням якої є надійне та ефективне функціонування і розвиток електроенергетичного комплексу для забезпечення економічної та енергетичної безпеки держави, більш повне задоволення потреб споживачів в електричній і тепловій енергії, ефективне управління державним майном, залучення інвестицій та отримання прибутку;

Національну акціонерну компанію "Нафтогаз України", яка є вертикально-інтегрованою нафтогазовою компанією, що здійснює повний цикл операцій з розвідки та розробки родовищ, експлуатаційного та розвідувального буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання природного і скрапленого газу споживачам;

місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які мають у межах визначеної законодавством компетенції забезпечувати вирішення питань у сфері енергетичної безпеки на місцевому та регіональному рівнях.

Таким чином, існуючий механізм реалізації державної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження є надзвичайно складним та громіздким, що ускладнює прийняття та виконання оперативних управлінських рішень.

При цьому кожне відомство, як одна зі складових цього механізму, відповідає лише за окремий сегмент державної політики у цій сфері, що не дає можливості комплексного підходу до вирішення існуючих у ній проблем.

Враховуючи вищевикладене, можна підсумувати, що на сьогодні формування цілісної державної політики у сфері енергоефективності гальмується внаслідок декларативності законів, відсутності об'єктивних уявлень про реальний стан енергетичної безпеки та пріоритетів у подоланні загрозливих явищ, недосконалості інструментів державного регулювання та переважної зосередженості їх на залучення та розподілення коштів державного бюджету, домінування галузевих та відомчих інтересів у процесі прийняття управлінських рішень, брак дієвого контролю за використанням бюджетних коштів тощо.

5. Пріоритетні напрями активізації роботи у сфері енергозбереження

Грунтовний аналіз основних чинників, що обумовлюють високу енергоемність виробництва та побуту, а також пріоритетні напрями державної

політики енергоефективності та енергоощадження, містяться у щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році". До таких напрямів, зокрема, віднесені:

- оптимізація кількості та змісту державних цільових і бюджетних програм фінансування науково-технічних робіт, спрямованих на розроблення та впровадження у промисловості матеріало-, енерго- та ресурсощадних технологій та устаткування, збільшення кількості національних проектів енергоощадного спрямування;
- проведення аналізу ефективності енергоспоживання та резервів енергоощадження у промисловості, житлово-комунальному господарстві, побуті громадян;
- оптимізація паливного балансу за рахунок внутрішньої диверсифікації вітчизняних енергоресурсів на всіх рівнях територіально-галузевого устрою;
- розроблення та реалізація пілотних інвестиційно-інноваційних проектів, спрямованих на зменшення витрат паливно-енергетичних ресурсів і впровадження новітніх технологій;
- поширення практики проведення виставок-ярмарків енергоощадного обладнання і технологій, з пріоритетною орієнтацією на застосування у малому бізнесі й побуті;
- стимулювання впровадження маловідходних і безвідходних технологій, використання вторинних ресурсів (у т. ч. за рахунок перероблення відходів промислового і побутового походження);
- впровадження єдиної державної системи моніторингу споживання та оплати енергоресурсів, запровадження сучасних систем обліку електроенергії та природного газу.

З огляду на ймовірне збереження в Україні складнощів із забезпеченням вітчизняної економіки імпортними енергоресурсами, уявляється доцільним доповнити пріоритетні напрями наступними положеннями:

- розглядати енергозбереження в якості головного пріоритету забезпечення енергетичної безпеки країни;
- провести поглиблений аналіз стану ефективності споживання енергоресурсів у галузях та регіонах країни;
- запровадити практику формування паливно-енергетичних балансів областей з додатковими положеннями щодо енергоефективності та оцінки потенціалів енергозбереження;
- впровадити єдину методику розробки регіональних програм і стандартів;
- передбачити створення обласних інформаційно-аналітичних баз моніторингу енергозбереження;
- розглянути можливість впровадження системи нормативів споживання енергоресурсів, зокрема природного газу, галузями промисловості,

передбачивши його скорочення протягом певного періоду, та штрафних санкцій за їх перевищення (податкових пільг за дотримання);

- забезпечити виконання заходів із заміщення природного газу іншими видами палива та енергії, в тому числі щодо переведення компресорів газотранспортної системи на електроприводи, часткового переведення теплоенергогенеруючих потужностей на вугілля або торф, модернізації електромереж з метою скорочення втрат електроенергії та залучення додаткових потужностей атомних електростанцій тощо;
- розглянути доцільність створення спеціальних фондів у регіонах для фінансування інвестиційних заходів у сфері енергозбереження;
- поширити практику проведення виставок-ярмарків енергозберігаючого обладнання і технологій;
- забезпечити належне фінансування заходів Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки та контроль за використанням коштів, які виділяються з Державного бюджету;
- доповнити завдання і заходи з виконання Державної цільової програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки, передбачивши практичну реалізацію пріоритетних напрямів державної політики щодо енергоефективності, визначених Концептуальними засадами державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (енергоефективності) (рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 року).

Головні зусилля органів виконавчої влади всіх рівнів мають бути зосереджені на вирішенні наведених проблемних питань. При цьому важливим завданням держави залишається розробка і впровадження у систему державного регулювання заходів, спрямованих на створення таких умов господарювання та суспільного життя, за яких як суб'єкти економічної діяльності, так і населення відчували б практичну зацікавленість і відповідальність за практичне впровадження дій, які прямо чи опосередковано сприяють реалізації державної політики у сфері енергетичної безпеки.

Зокрема, очевидною є необхідність суттєвого перегляду принципів реалізації державної політики у житлово-комунальній сфері. Ключ до підвищення енергоефективності в галузі – здійснення реформ, які б стимулювали енергозбереження: від впровадження енергоефективних технологій та приладів обліку енергоресурсів до впровадження механізмів підтримки кінцевих споживачів у реалізації проектів енергозбереження та реформування організаційної структури управління житловим фондом шляхом активнішого створення ОСББ, що спонукатиме населення до ощадливого споживання теплової енергії та створить запит на якісні послуги підприємств постачальників енергоресурсів.

Одночасно органи центральної виконавчої влади та місцевого самоврядування мають стимулювати підприємства теплової комунальної

енергетики до прийняття обґрунтованих рішень щодо структури теплопостачання з розподілом на централізоване та децентралізоване.

В окремих місцях України децентралізація теплопостачання виявилася одним із найефективніших рішень. Наприклад, з 2012 року Закарпатська область повністю відмовилася від централізованого теплопостачання та перейшла на автономні системи теплозабезпечення з високим ККД, що за попередніми підрахунками дозволить економити до 1290 млн. кубометрів природного газу усіма категоріями споживачів. Досвід Закарпатської області у сфері енергозбереження в житлово-комунальній сфері і приклад вирішення місцевими органами влади проблеми житлово-комунального господарства з урахуванням місцевих можливостей має бути вивчений та поширений.¹

Держава, запровадивши низку механізмів економічного стимулювання енергоефективності² сподівається що її зусилля будуть адекватно підтримані бізнесом. Консолідовані зусилля держави та бізнесу дозволять точніше та ефективніше використовувати суспільні ресурси для підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Зусилля провідних українських компаній у металургійній галузі, машинобудуванні, паливно-енергетичному комплексі з реалізації проектів енергозбереження мають підтримуватись державою, а краща практика – поширюватися в усіх галузях національної економіки.³

У той же час суб'єкти господарювання, передусім комерційні підприємства, мають активніше долучатись до реалізації державної політики енергоефективності і нести відповідальність перед суспільством за бездіяльність у цій сфері, а тим більше за нецільове використання суспільних ресурсів (бюджетних коштів) виділених на реалізацію програм енергозбереження та енергоефективності. Зниження ставки податку на прибуток та скасування цілого ряду податків та зборів, як це передбачено Податковим кодексом, має стати не "бонусом" для підприємців, а їх зобов'язанням реінвестувати отримані кошти у проекти підвищення

¹ Прес-служба Президента України Віктора Януковича "Президент: досвід Закарпаття у сфері енергозбереження буде поширений на всю країну". <http://www.president.gov.ua/news/20116.html>

² На сьогоднішній день законодавством України передбачено наступні види державної підтримки у сфері енергоефективності, яка може надаватися підприємствам:

- пряме бюджетне фінансування;
- звільнення від ПДВ, ввізного мита, звільнення частини прибутку від оподаткування;
- встановлення спеціального тарифу на електроенергію;
- надання державних гарантій під кредитні лінії, взяті в кредитних установах.

³ Реконструкція блоку на Старобешівській ТЕС із заміни котла паровиробництвом 640 т/г з факельним спаленням твердого палива на котлоагрегат паровиробництвом 670 т/г з екологічно чистою технологією спалення низькосортного твердого палива в циркулюючому кип'ячому шарі (ЦКШ).

Реконструкція металургійних заводів у Маріуполі, зокрема введення в експлуатацію установки пилувугільного вдування палива на металургійному комбінаті ім. Ілліча дозволило знизити споживання коксу та зупинити три застарілі коксові батареї на МК "Азовсталь".

Відкриття металургійного заводу "Інтерпайп сталь", з використанням нових прогресивних технологій виробництва сталі на рівні світових стандартів у сфері енергозбереження (виведено з експлуатації мартенівське виробництво, що знизить у 2,2 рази енерговитрати та у 8 разів споживання газу на тонну сталі). Реконструкція сталеплавильного виробництва ПрАТ "Донецьксталь" - металургійний завод" із встановлення сучасних газоочисних споруд та нової дугової електросталеплавильної печі (замість мартенівської).

Будівництво хлібокомбінату "Київський обласний хлібопекарський комплекс", що уперше в Україні використовує технологію безтарного зберігання борошна та обладнаний сучасним енергозберігаючим хлібопекарським устаткуванням.

енергоефективності підприємств, зростання конкурентоспроможності національної економіки.

У даному аспекті реалізації державної політики постає питання підвищення прозорості та контролю за розподілом бюджетних видатків на зазначені цілі; зростання ефективності реалізації проектів для всієї національної економіки; створення публічної, відкритої системи моніторингу ефективності використання енергоресурсів в країні.

Вирішення всього комплексу проблем енергетичної сфери вбачається не просто у технологічному переоснащенні всіх галузей господарського комплексу, а в радикальній зміні технологічного укладу економіки і соціальної сфери.

Пріоритетним завданням держави у вказаних сферах є впровадження у систему державного регулювання дієвих засобів та інструментів, спрямованих на стимулювання до енергозаощадження суб'єктів господарської діяльності та населення України.

З цією метою має бути поширено застосування як адміністративно-примусових засобів (нормування витрат енергоресурсів, викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище тощо), так і засобів економічного стимулювання (пільгове кредитування, податкові стимули і т. ін.). При цьому в умовах України до складу першочергових заходів можна віднести:

- розробку на рівні галузевих державних відомств і наступне впровадження індикативного переліку граничних показників витрат енергії на виробництво основних видів продукції разом з механізмом застосування санкцій з боку відповідних державних контролюючих органів за їх перевищення. При цьому граничні показники витрат енергоресурсів мають встановлюватися з урахуванням поточних національних середньогалузевих показників і передбачати щорічне планове їх зниження до відповідних параметрів країн ОЕСР. До підприємств, які допустили перевищення затверджених показників, мають бути застосовані відповідні фінансово-економічні санкції – спеціальні податки та збори, встановлення або підвищення рівня експортного мита тощо;
- забезпечення реального фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів заходів, спрямованих на впровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій в бюджетних установах і об'єктах соціальної сфери. При цьому перевага має надаватися заходам, реалізація яких надасть можливість отримати максимальний економічний ефект у короткостроковій перспективі;
- розробку та затвердження на законодавчому рівні механізму надання кінцевим споживачам енергоресурсів (насамперед власникам міських помешкань) реальних важелів впливу на монополістів-постачальників енергії щодо кількості та якості необхідних йому ресурсів, права відмови від послуг останніх та можливості вибору альтернативного постачальника;
- реформування системи пільг і дотацій у житлово-комунальній сфері та забезпечення договірних відносин між постачальниками та споживачами

енергетичних послуг; перехід до системи адресних монетарних субсидій вразливим верствам населення;

- реформування тарифної системи для забезпечення можливостей відшкодування витрат та гарантування спрямовування отриманих коштів на модернізацію і фінансування енергоефективних заходів;
- сприяння створенню об'єднань власників житла та впровадження механізмів їх зацікавлення в інвестуванні підвищення енергоефективності і встановленні лічильників енергії у будівлях;
- впровадження механізмів державного регулювання природних монополій, зокрема щодо проведення енергетичного аудиту та врахування його результатів при затвердженні цін (тарифів) на продукцію природних монополій;
- розроблення ефективних механізмів для фінансування модернізації систем енергопостачання, створення умов для укладення договорів енергоефективного підряду (предмету діяльності енергосервісних компаній (ЕСКО)), підтримки реалізації проектів енергоефективності у бюджетній та житлово-комунальній сфері;
- використання можливостей державно-приватного партнерства у сфері енергоефективності, зокрема через запровадження практики укладання добровільних угод між підприємствами, об'єднаннями підприємств різних галузей та відповідними органами виконавчої влади щодо підвищення рівня енергоефективності виробництва, поширення та популяризації кращого досвіду у цій сфері, виробництва та впровадження новітніх енергоефективних технологій;
- застосування режиму пільгового оподаткування підприємств, які спеціалізуються на розробці і практичному впровадженні енергозберігаючих та енергоефективних технологій і обладнання, проведенні енергоаудиту. При цьому розмір наданих пільг повинен мати пряму залежність від отриманого за результатами діяльності компанії економічного ефекту;
- встановлення і щорічний перегляд у напрямку зниження нормативів щодо максимально можливих втрат при передачі та транспортуванні окремих видів енергоресурсів, вартість яких перекладається або може перекладатися постачальниками на ціну енергоресурсів при реалізації їх кінцевим споживачам;
- забезпечення на національному рівні переведення порядку обчислення вартості природного газу не в одиницях об'єму, а в кіловатт-годинах. Це надасть користувачам самостійно визначати та обирати найбільш ефективний у конкретний момент часу вид енергії для споживання. У подальшому такий порядок можна застосувати й до інших видів палива при їх переробці у теплову енергію;
- обмеження переліку енергозберігаючого обладнання, якому надається пільговий режим оподаткування при ввезенні на митну територію

України, виключно комплектними зборками з метою запобігання можливим зловживанням.

З метою підвищення ефективності державної політики у сфері енергоефективності має бути визначений єдиний орган відповідальний за її впровадження.

Також, з урахуванням викладеного, пропонується внести відповідні зміни до проекту Закону України "Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів" та забезпечити внесення його на розгляд Верховної Ради України.